

Kâinatı kaplayan faaliyet

Gözümüzle gördüğümüz her şeyi kuşatan, devamlılığı olan, mükemmel bir intizama sahip olan gökteki ve yerdeki bütün varlıkları tebdil eden, tecdit eden, bütün kâinatı kaplayan bir faaliyet var. Bu faaliyet her cihetle hikmetle meydana geliyor. Bu faaliyetlerin içinde Rububiyet hakikati tezahür ediyor. Rahmet saçan bu Rububiyet hakikatinin içinde ulûhiyetin hakikati tebarüz etmektedir.

Bu daimi faaliyet hem her şeyi kuşatıyor, hem de hikmetli ve ölçülü olarak yapıyor. Sonsuz bir kudret ve ilim sahibinin fiillerini gösteriyor ve hissettiriyor.

Her şeyi terbiye ve tedbir eden Rabbani fiiller perdesinin arkasında esma-i ilahiyenin cilveleri hissediliyor. Cemalî ve celalî tecellilerin arkasında sıfat-ı seb'anın (yedi zatî sıfatlarının) hakkalyakîn derecesinde vücutları ve tahakkukları anlaşılıyor. Güzel ve manidar bir kitap, yazmak fiilini; güzel yazmak, yazıcı nâmını; yazıcı unvanı, kitabet sanatını ve sıfatını; sanat ve sıfatlar, onunla muttasıf bir zatı istilzam eder. Fâilsiz bir fiil, mevsufsuz bir sıfat, müsemmasız bir isim mümkün değildir.

“İşte bu hakikat ve kaideye binaen, bu kâinat, bütün mevcudâtıyla beraber, kaderin kalemiyle yazılmış, kudretin çekiciyle yapılmış mânidar hadsiz kitaplar, mektuplar, nihayetsiz binalar ve saraylar hükmünde, herbiri binler vech ile ve beraber hadsiz vücûh ile Rabbânî ve Rahmânî nihayetsiz fiilleri ve o fiillerin menşeleri olan bin bir esmâ-i İlâhiyenin hadsiz cilveleriyle ve o güzel isimlerin menbaı olan yedi sıfât-ı Sübhâniyenin nihayetsiz tecellîleriyle, o yedi muhit ve kudsî sıfatların madeni ve mevsufu olan ezeli ve ebedî bir Zât-ı Zülcelâlin vücub-u vücuduna ve vahdetine hadsiz işaretler ve nihayetsiz şehadetler ettikleri gibi; bütün o mevcudatta bulunan bütün hüsünler, cemâller, kıymetler, kemâller dahi, ef'âl-i Rabbâniyenin ve esmâ-i İlâhiyenin ve sıfât-ı Samedâniyenin ve şuûnât-ı Sübhâniyenin, kendilerine lâıyk ve muvafık kudsî cemâllerine ve kemâllerine ve hepsi birden Zât-ı Akdesin kudsî cemâline ve kemâline bedahetle şehadet ederler.” (Şualar, s. 198)

Bütün zîruh mahlûkatını konuşuran ve konuşmalarını bilen elbette kendisi de o konuşmalara müdahale edecek, etmesi rububiyetin gereğidir.

Kâinatı baştanbaşa hadsiz masraflarla harikalar içinde yaratan ve binler diller ile söylenen elbette kendini tanıtacaktır.

Varlıkların en müntehabı, en muhtacı, en nazenini olan insanların münacatlarına ve şükürlerine fiilen cevap verip mukabele ettiği gibi kelamıyla da mukabele edecektir.

İlim ve hayatın zaruri bir lazımı olan konuşma sıfatı ihatalı bir ilmi ve devamlı bir hayatı taşıyan zatta sermedi bir surette bulunur.

Allah katında en sevimli varlık insandır. En endişeli, özellikle gelecek endişeli olan ve bir istinat noktasına muhtaç olan da insandır. Çok fakir ve acizdir insan. Elinin yetmediğine gücü yetmez ve bütün kâinata muhtaç vaziyettedir. Ona bu fakrı ve ihtiyacı, istikbal endişesini veren zât, konuşması ile ona kendini iş'ar ve işaret etmek ister. Ulûhiyetin gereği budur. Vahiylere ve ilhamlar birer tenezzül-ü ilahi, yani Rabbinin kendini tanıtmayı, konuşması ve kendisini bildirmesidir. (Şualar, s. 170)

Hiçten hakîmane icat etmek, yoktan sanatlı şekilde yaratmak, ihtiyar ve irade ile bilerek inşa etmek, ona ruh vermek, hayat sahibi yapmak ancak ilim, hikmet ve irade sıfatlarının bir cilvesidir. Bir zât-ı Hay ve Kayyumu ve onun yedi zâtî sıfatını gösterip onun var ve bir olduğuna şehadet eder.

Had ve hesaba gelmeyen varlıkları simaca farklı ve farikalı, şekilce çok süslü, sayı itibariyle dengeli, görüntü olarak intizamlı bir tarzda yaratan, tezyin eden, tasvir eden büyük ve kuvvetli bir hakikat görünür. Kâdir-i Külli Şey ve Âlim-i Külli Şeyden başka hiçbir şey, binlerce harikaları ve hikmetleri gösteren ve bütün varlıkları kuşatan böyle bir fiile sahip olamaz. İmkân ve ihtimali yoktur.

Birbirine çok benzeyen veya çok az farklı olan yumurta ve yumurtacıklardan, nutfe denilen bir damla sudan hadsiz hayvanları yüzbinler çeşit ve tarzda birer hikmet mucizesi olarak yaratmak, muntazam, muvazeneli ve hatasız bir şekilde açmak hayvanların adedince birer senettir. Yaratıcı sıfatının müsemmasını tenvir eder. (Şualar, s. 160)

Kâinatın tamamında, rükün ve eczalarında, mevcut her varlığında mükemmel bir intizam vardır. Bu geniş memleketin tedvir ve idaresine sebep olan ve bütün varlıklara taalluk eden maddeler birer vazifedar ve ölçüdürler. O haşmetli şehir ve meşherde tasarruf eden isimler ve fiiller birbiri içinde ve bir mahiyet göstermesi, her şeye şümulleri, zemin yüzünün ekserisini ihata etmeleri bu kâinatın yaratıcısının ve Müdebbirinin, Sultan ve Mürebbîsinin bir ve tek olduğunu gösterir.

İntizam tam bir vahdettir, bir tek nizam koyucuyu ister. Şirki kaldırmaz.

Şu kâinatın tamamından, dünyanın günlük ve senelik dönüşünden insanın yüz şekillerine, başındaki duygular manzumesine, kandaki al ve akyuvarların deveran ve

cereyanına kadar külli olsun cüz'î olsun her şeyde hikmetli ve dikkatli bir intizam vardır. Kadir-i Mutlaktan başka hiçbir şey icat noktasında bunlara elini uzatamaz ve karışamaz. Ancak onun emirlerini kabul ve mazhar olurlar.

“Hem madem dünyanın her tarafında tasarruf eden ve nakışları ve cilveleri görünen Hakîm, Rahîm, Musavvir, Müdebbir, Muhyî, Mürebbî gibi isimler ve hikmet ve rahmet ve inayet gibi şe'nler ve tasvir ve tedvir ve terbiye gibi fiiller birdirler. Her yerde aynı isim, aynı fiil birbiri içinde, hem nihayet mertebede, hem ihatalıdır. Hem birbirinin nakşını öyle tekmil ederler ki, güya o isimler ve o fiiller ittihad edip, kudret ayn-ı hikmet ve rahmet ve hikmet ayn-ı inayet ve hayat oluyor. Meselâ, hayat verici ismin bir şeyde tasarrufu görüldüğü anda, yaratıcı ve tasvir edici ve rızık verici gibi çok isimlerin aynı anda, her yerde, aynı sistemde tasarrufları görünüyor. Elbette ve elbette bedahetle şahadet eder ki, o ihatalı isimlerin müsemması ve her yerde aynı tarzda görünen şümüllü fiillerin fâili birdir, tektir, vâhiddir, ehaddir. Âmennâ ve saddaknâ.

“Hem madem masnuatın maddeleri ve mayeleri olan unsurlar zemini ihata ederler. Ve mahlûkattan, vahdeti gösteren çeşit çeşit sikkeleri taşıyan nevilerin herbiri bir iken rû-yi zeminde intişar edip istilâ ederler. Elbette bedahetle ispat eder ki, o unsurlar müştemilâtıyla ve o neviler efradıyla bir tek Zâtın malıdır, mülküdür. Ve öyle bir Vâhid-i Kadîrin masnuları ve hizmetkârlarıdır ki, o koca istilâcı unsurları, gayet itaatli bir hizmetçi ve o zeminin her tarafına dağılan neveleri gayet intizamlı bir nefer hükmünde istihdam eder. (Şualar, s. 220-222)

“İ'lem eyyühe'l-aziz! Mümkün ünvanı altındaki eşyanın vücudunda tagayyür var. Yani keyfiyetleri, halleri değişir. Binaenaleyh, mümkün olan bir şeyin dâima bir halde tevakkuf ve sükût etmekle atâlette kalması, o şeyin ahval ve keyfiyetleri için bir nevi ademdir. Çünkü, o şeyin istikbal halleri ademde kalır. Yol bulup vücuda gelemez. Adem ise, büyük bir elem ve bir şerr-i mahzır. Binaenaleyh, faaliyette lezzet olduğu gibi, ahval ve şuûnatta da bir tebeddül olup, bu tahavül ve tebeddülünden neş'et eden teessürat, teellümat, bir cihetten çirkin ise de birkaç cihetten de güzeldir.

Evet, bir şeyin şekillerinde vukua gelen devir ve teslim sırasına gidenler müteessir, gelenler de memnun olurlar. Ve bu sayede hayat tasaffi eder, temizlenir. Vücut da teceddüd eder. (Mesnevi-i Nuriye, s.250)